

ІНТЕГРАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ОДИН ІЗ КРОКІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В. М. МОГІЛЕВСЬКА

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Сучасна система загальної освіти не оптимально вирішує проблему створення єдиного навчально-виховного середовища, не надає особистості можливості обирати індивідуальну траєкторію розвитку в ньому, тобто конструювати власне навчально-виховне середовище. Перспективи розвитку сучасної школи - на шляху інтеграції загальної та позашкільної освіти, і тому всім зацікавленим представникам освітянської галузі необхідно разом шукати і знаходити конкретні форми їх взаємодії. Як показує досвід, сьогодні не можна розраховувати тільки на навчальний процес. Його ефективність у забезпеченні сучасної якості освіти не безмежна, особливо в рамках класно-урочної системи. Як зазначає російський дослідник Буйлова Л.М., традиційна система позашкільної освіти створює дві групи ефектів. По-перше, суттєво впливає на освітній процес школи:

- поглиблює і розширює знання учнів з основних шкільних предметів;
- доповнюють освітні області загальної освіти новими знаннями;
- робить шкільне навчання особистісно-значущим для багатьох учнів;
- стимулює навчально-дослідну активність школярів;
- підвищує мотивацію до навчання, до досягнень;
- дозволяє більш усвідомлено вибрати професію або сферу інтересів.

По-друге, позаурочна освіта має істотний виховний вплив на учнів, вона:

- сприяє виникненню у дитини потреби в саморозвитку;
- формує у нього готовність і звичку до творчої діяльності;
- підвищує його власну самооцінку і його статус в очах однолітків, педагогів, батьків;
- сприяє зміцненню самодисципліни, розвитку самоорганізації і самоконтролю школярів, появі навичок змістовного проведення дозвілля;
- дозволяє формувати у дітей практичні навички здорового способу життя, вміння протистояти негативному впливу навколишнього середовища [2].

Покажемо, що позашкільна освіта актуалізує роботу школи в інтересах дитини, сприяє розвитку її індивідуальності.

Сьогодні школа і суспільство в недостатній мірі використовують унікальний потенціал позашкільної освіти для підвищення ефективності та гармонізації освіти в цілому, хоча цілий ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів саме для розвитку позашкільної освіти в школі є, зокрема:

- в освіті розвиваються такі процеси, які припускають взаємодію двох типів освіти (школа повного дня, допрофесійне та профільне навчання);
- педагогічна громадськість починає усвідомлювати, що багато проблем сучасної шкільної освіти можна вирішити, використовуючи соціально-педагогічні можливості позашкільної освіти дітей;
- намагається розвиватися та удосконалюватися і сама сфера позашкільної освіти як важлива складова безперервної освіти людини.

Позашкільну освіту можна розглядати як особливу підсистему. Якщо проаналізувати підходи окремих фахівців, особливо російських, до визначення ролі і місця позашкільної освіти в практиці виховання та розвитку особистості дитини, то можна виділити такі, що акцентують увагу саме на значенні інтеграційних процесів, бо останні виявляються ефективними для розвитку інтересів і здібностей особистості, її індивідуального освітнього шляху на основі вільного вибору змістовної, діяльності, яка не обмежується рамками освітніх стандартів і формами традиційної позаурочної та позашкільної роботи [4, с. 245].

Інші пропонують подивитися на позашкільну освіту, як на один з аспектів варіативної, і вважати її головною метою розширення та поглиблення базової освіти, розвинення здібностей і обдарувань дітей, задоволення освітніх потреб соціуму [4, с. 247].

Мабуть в наш час вже не потребує доказів, що предметні області загальної, професійної освіти та культурно-освітнього дозвілля перетинаються між собою (наприклад, математикою, фізикою, хімією або фізкультурою можна займатися в різних планах) і дуже тісно. На думку все тієї ж Буйлової Л.М., додаткова (позашкільна, неформальна) освіта може доповнювати три вище визначені сфери по-різному:

- вона може розширювати предметні знання, додавати нові компоненти;
- вона може збільшувати «озброєність» особистості, оснащуючи людину новими засобами пізнання, праці та спілкування;

- вона здатна посилювати мотивацію освітньої діяльності, викликаючи необхідність особистості повніше проявити себе.

Слід звернути увагу, що така освіта вбудована в будь-яку діяльність, створює «містки» для переходу особистості з однієї освіти в іншу, вона може передувати стандартизованим видам діяльності, а може слідувати за ними, створюючи для особистості можливість такого переходу.

Позашкільна освіта за своїм змістом охоплює всі сфери життя. Як було сказано на одній з конференцій: «Немає нічого в світі живої або неживої природи, соціальної дійсності, суспільних відносин, що не могло б стати змістом додаткової (мати на увазі – позашкільної) освіти». Саме остання в змозі задовольняти найрізноманітніші інтереси особистості. Тому позашкільна освіта розглядається як простір розширення можливостей розвитку особистості. Знедавна її вважають універсальною ланкою, а її інтеграція з шкільними курсами тільки збагатить навчально-освітнє середовище. Не можна не погодитись з точкою зору Буйлової Л.М., що головною метою такої інтеграції - є персоніфікація стандартизованої державою і суспільством освітньої діяльності, надання їй особистісного змісту [2].

Як відомо, традиційна система позашкільної освіти представлена цілим рядом напрямків: науково-технічним, фізкультурно-спортивним, художньо-естетичним, туристсько-краєзнавчим, еколого-біологічним, військово-патріотичним, гуманітарним, бібліотечно-бібліографічним. Але цей перелік є відкритим і його можна доповнювати відповідно до запитів тих, для кого запроваджується відповідна навчально-розвивальна діяльність. Головне, що при реалізації завдання позашкільної освіти відбувається вирішення існуючого протиріччя між необхідністю, з одного боку, опанувати освітній стандарт, а з іншого, - створювати умови для розвитку та соціалізації особистості відповідно з громадськими запитами, що є однією з основних завдань модернізації освіти. Сьогодні не секрет, що існуючі освітні стандарти недостатньо враховують можливості дітей і далеко не всім під силу. При розумному ж використанні унікальних можливостей позашкільної освіти сучасне навчання у школі можна зробити куди більш особистісно-орієнтованим, таким, що враховує індивідуальні природні особливості дітей. І це особливо актуально в світлі нещодавно прийнятого державного освітнього стандарту для середньої школи. Колеги-росіяни у вирішенні цих проблем йдуть на крок попереду і їх досвід демонструє наявні переваги інтеграції шкільної та позашкільної освіти в навчальному процесі. Нижче наведений приклад демонструє, як чисельні програми додаткової освіти можуть стати прямим продовженням базових

освітніх програм, суттєво поглибивши їх зміст і давши при цьому дітям актуальні прикладні навички. Як приклад наводимо деякі назви освітніх програм, що реалізуються в Палацах дитячої та юнацької творчості. Вони розташовані так, щоб було видно той предметний профіль, якому вони найбільше відповідають: природознавство - «Наші вихованці», «Захоплююча ентомологія»; біологія - «Людина і рослини», «Орнітологія»; географія - «Ландшафтознавство», «Гідропоніка»; фізика - «Ми і всесвіт (астрофізика)», «Планетологія»; історія - «Історичне родовід», «Історичне краєзнавство»; МХК - «Міфологія», «Мистецтво художнього читання» і т.д.

Особливо актуальним міг бути процес інтеграції шкільної та позашкільної освіти в сільській місцевості, де процеси модернізації навчального освітнього середовища обмежені певними можливостями, і в першу чергу, можливостями щодо фінансування. Інтеграція ж вище означених освітніх ланок потребує їх значно менше, ніж створення додаткових умов: матеріально-технічних, кадрових тощо.

Ще одна перевага позашкільної освіти полягає в тому, що остання володіє значним потенціалом для вирішення завдань по запровадженню профільного навчання у старшій школі. Відомо, що перехід до профільного навчання для багатьох шкіл представляється поки вельми непростою справою. Що таке профільне навчання? Це система спеціалізованої підготовки старшокласників, спрямована на те, щоб зробити процес їх навчання на останньому щаблі загальноосвітньої школи більш індивідуалізованим, що відповідає реальним запитам і орієнтаціям учнів. Впровадження такої системи підготовки має забезпечити усвідомлений вибір школярами майбутнього напрямку своєї професійної діяльності. Завдання профілізації - створити такі умови в школах, щоб кожен учень знайшов себе, зрозумів, до якої сфери діяльності він схильний і більше здатен. Зробивши подібний вибір, учень має право розраховувати на те, щоб отримати в школі такий рівень підготовки, який забезпечив би йому можливість вступити до середнього спеціального або вищого навчального закладу, відповідно спрямованості його інтересів. Оскільки вибір передбачає ряд варіантів, з яких можна вибирати, остільки перехід до профільності - це, перш за все, розширення варіативності шкільної освіти, використовуючи можливості позашкільної. Знову ж таки, як показала російська практика, сьогодні найбільш затребуваними є 4-5 основних профілів: гуманітарний, соціально-економічний, природничо-математичний і технологічний (інформаційні технології). При цьому одні елективні курси доповнюють профільні предмети (наприклад, для соціально-економічного профілю можуть представляти інтерес курси математичної статистики; математичної логіки, теорії

ймовірностей і т.п.). Інші - поглиблюють зміст тих базисних предметів, які в даній школі (класі) вивчаються на мінімальному загальноосвітньому рівні. Треті націлені на задоволення специфічних пізнавальних інтересів школярів у тих областях, які як би виходять за рамки обраного ними профілю, але сприяють їх різнобічному особистісному розвитку.

Таким чином, позашкільна освіта дітей в загальноосвітній школі – явище порівняно нове не тільки в Україні, а й на теренах бувшого СНД, що йде на зміну традиційній позашкільній роботі. Націлене на задоволення різноманітних потреб дітей, створення умов, сприятливих для самовизначення і самореалізації особистості, воно актуалізує роботу школи в інтересах дитини, сприяє розвитку його індивідуальності. Як зазначила Буйлова Л.М., саме на цьому - базовому - рівні найважливіше зрозуміти, що сучасна додаткова (додаємо – позашкільна) освіта дітей може дати школі дуже багато чого. Якщо сказати однією фразою, то вона може поліпшити якість шкільної освіти [2].

Література

1. Асмолов А. Г. Дополнительное образование как зона ближайшего развития в России: от традиционной педагогики к педагогике развития / А. Г. Асмолов // Внешкольник. – 1997. - № 9. - С. 6-8.
2. Буданова Г. П. Региональная модель дополнительного образования детей: опыт формирования, проблемы и перспективы / Г. П. Буданова, Л. Н. Буйлова. - Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/566917/>
3. Буйлова Л. Н. Организация методической службы учреждений дополнительного образования детей : учеб.-метод. пособие / Л. Н. Буйлова, С. В. Кочнева. - М. : ВЛАДОС, 2001. - 160 с.
4. Евладова Е. Б. Дополнительное образование детей : учеб. пособие для вузов / Е. Б. Евладова. - М. : ВЛАДОС, 2008. - 352 с.
5. История становления дополнительного образования детей в России. - Режим доступа: <http://www.moluch.ru/conf/ped/archive/58/2347/>
6. Лебедев Ю. Д. Дополнительное образование : учеб. пособие / Ю. Д. Лебедев. - 3-е изд., испр. и доп. - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. - 204 с.
7. Методические рекомендации по развитию дополнительного образования детей в общеобразовательных учреждениях // Внешкольник. - 2002. - № 9. - С. 1-8.
8. Новикова Л. И. Сельская школа в воспитательном пространстве села / Л. И. Новикова, Л. В. Алиева // Внешкольник. - 2001. - № 1. - С. 26-27.
9. Учимся творчеству // Интегративные формы работы в сфере дополнительного образования. — СПб., 2003. — С. 63-76.

Надійшло до редакції 12.10.2013 року